

ایران

در دوره سلطنت قاجار

قرن سیزدهم و نیمه اول قرن چهاردهم

علی اصغر شمیم

استاد فقید دانشگاه تهران

تهران - ۱۳۸۷

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۷	نظری به گذشته
۸	جنبه‌های گوناگون نهضت ایالات
۱۱	فصل اول: قاجاریه در تکاپوی زمامداری
۱۹	نسب قاجاریه
۱۴	اشاقه‌باش یا قویونلو
۱۴	ارتباط سران اشاقه‌باش با شاه طهماسب دوم
۱۵	نخستین قربانی جاه‌طلبی نادر
۱۷	محمدحسن خان در طریق کینه‌جویی
۱۹	فصل دوم: جنبش مسلحانه‌ی ایالات قاجار
۱۹	نخستین کشمکش خان‌ها یا زورآزمایی ایلات زند و قاجار
۲۰	فتح اصفهان
۲۱	جنگ سوم با خان زند
۲۲	نتیجه‌ی سیاست ملایم کریمخان نسبت به قاجاریه
۲۳	نخستین پادشاه بی‌تاج و تخت قاجار
۲۳	فرصت مناسب برای قاجاریه
۲۵	فصل سوم: تشکیل دولت قاجار
۲۵	زد و خورد با جانشینان کریمخان

۲۶	کوشش‌های اولیه‌ی آغا محمدخان
۲۶	زور آزمایی دو حریف
۲۷	جنگ اول
۲۸	جنگ دوم
۲۹	فاجعه‌ی کرمان
۳۰	لشکرکشی به قفقازیه
۳۱	فتح تفلیس
۳۲	تاجگذاری آغامحمدخان
۳۳	فصل چهارم : دوره‌ی اول سلطنت قاجاریه
۳۴	لشکرکشی آغامحمدخان به خراسان
۳۵	محاربات قفقازیه
۳۶	صفات شخصی و سیاست آغامحمد خان
۳۹	خصایص عصر فتحعلی‌شاه
۴۰	وقایع مهم داخلی خراسان و هرات
۴۳	طغیان‌های داخلی
۴۵	فصل پنجم : روابط ایران با فرانسه و انگلیس
۴۵	مقدمه
۴۷	روابط ایران و فرانسه
۴۷	آغاز روابط
۴۹	عهدنامه‌ی فین کن‌اشتاین
۵۰	سفارت سرتیپ گاردان
۵۱	ورود هیئت اعزامی
۵۱	عملیات هیئت نظامی در ایران
۵۲	عدم کامیابی گاردان و علل آن
۵۵	روابط ایران و انگلستان
۵۵	آغاز روابط
۵۷	قتل سفیر ایران در هند

۵۸	قطع روابط
۶۰	سفارت هارفورد
۶۲	سفارت ایران در انگلستان
۶۳	مأموریت سوم سرجان ملک در ایران
۶۴	مراجعت سفیر ایران با سفیر جدید انگلیس
۶۵	عهدنامه ایران و انگلیس
۶۹	فصل ششم: روابط ایران با روسیه
۶۹	علت جنگ
۷۰	وضع سیاسی گرجستان
۷۲	تعرض نیروی روس به گنجه
۷۲	جنگ‌های سال ۱۲۱۹ (شوره‌گول - ایروان)
۷۴	نبردهای عسکران و گنجه و بادکوبه
۷۵	جنگ‌های سال‌های ۱۲۲۲ - ۱۲۲۸ هجری قمری
۷۸	دوره‌ی دوم جنگ‌های ایران و روس
۷۸	مبادله‌ی سفرا و علت جنگ
۸۲	سفارت پرنس منچیکف
۸۴	جنگ دوم
۸۵	پیشروی قوای روس به سوی پایتخت
۸۶	عهدنامه‌ی ترکمانچای
۸۹	سفارت گریبایدوف
۹۷	فصل هفتم: روابط ایران و عثمانی
۹۷	موضوع مشاهده متبرکه
۹۸	مسئله‌ی حکمرانی سلیمانیه
۹۹	جنگ مریوان
۱۰۱	تعرض قوای ایران به بغداد
۱۰۲	عملیات دامنه‌دار نظامی در سرحدات غرب
۱۰۴	جنگ توپراق قلعه

۱۰۶	عهدنامه‌ی ارزنة الروم
۱۰۹	فصل هشتم : دوره‌ی دوم سلطنت قاجاریه سلطنت
۱۰۹	محمدشاه و ناصرالدین شاه
۱۱۰	سلطنت محمدشاه دوم (غازی)
۱۱۰	قیام شاهزادگان
۱۱۰	حکومت ۹۰ روزه ظل‌السلطان
۱۱۲	مدعیان دیگر سلطنت
۱۱۳	قائم‌مقام
۱۱۵	حاجی میرزا آغاسی
۱۲۰	محاصره‌ی هرات
۱۲۷	تلاش عمال انگلیسی
۱۲۸	قیام آقاخان
۱۳۱	سیدعلی محمد باب
۱۳۳	قیام سالار در خراسان
۱۳۵	سلطنت ناصرالدین شاه
۱۳۵	جلوس ناصرالدین شاه
۱۳۶	امیرکبیر
۱۳۸	پایان فتنه‌ی سالار
۱۳۹	اصلاحات امیرکبیر
۱۴۴	فاجعه‌ی قتل امیر
۱۴۴	لمؤلفه
۱۴۸	قضاوت درباره‌ی امیرکبیر
۱۵۲	جنگ آق دربند سرخس
۱۵۴	تسخیر هرات
۱۵۹	فصل نهم : نهضت فکری و اصلاحات داخلی
۱۵۹	مقدمه
۱۶۰	خلاصه‌ای از شرح حال، افکار، عقاید و خدمات

اصلاحات داخلی	۱۶۴
مقدمه	۱۶۴
سفر ناصرالدین شاه به خارج از کشور	۱۶۴
هیئت دولت و مجلس دربار اعظم	۱۶۸
کشته شدن ناصرالدین شاه	۱۷۶
فصل دهم: روابط ایران و عثمانی	
در دوره‌ی دوم سلطنت قاجاریه	۱۸۱
تجاوز نیروی عثمانی به ایران	۱۸۱
سفارت مشیرالدوله	۱۸۲
مأموریت وزیر نظام	۱۸۵
تفسیر قرارداد ارزنة الروم	۱۸۷
سفارت میرزا محمدعلی خان شیرازی	۱۸۹
مأموریت مشیرالدوله	۱۹۲
نقشه برداری و تحدید حدود	۱۹۳
فصل یازدهم: روابط ایران و انگلیس در دوره‌ی دوم سلطنت قاجاریه	
مقدمه	۱۹۹
تیرگی روابط	۲۰۰
تجدید روابط سیاسی	۲۰۳
تصرف خارك و جنگ بوشهر	۲۰۴
روایاتی از منابع داخلی	۲۰۷
جنگ محمره و اهواز	۲۱۰
معاهده‌ی پاریس	۲۱۲
بسط نفوذ سیاسی و اقتصادی در ایران	۲۱۴
بندرعباس و امام مسقط	۲۱۶
امتیازات سیاسی و اقتصادی	۲۲۰
امتیاز بانک شاهنشاهی	۲۲۱
کشتیرانی در کارون	۲۲۲

۲۲۵	فصل دوازدهم: روابط ایران و روسیه در دوره‌ی دوم سلطنت قاجاریه.
۲۲۵	همکاری ایران و روسیه.
۲۲۶	دست‌اندازی به مرزهای شمال شرقی ایران.
۲۳۰	جزایر آشوراده.
۲۳۳	سفارت سیف‌الملک.
۲۳۵	موافقت‌نامه‌ی ایران و روسیه درباره‌ی مسافرت اتباع دو کشور.
۲۳۶	امتیازات اقتصادی و سیاسی.
۲۳۷	خط آهن.
۲۳۹	فصل سیزدهم: روابط ایران با کشورهای اروپای مرکزی، غربی و آمریکا.
۲۳۹	مقدمه.
۲۴۰	قرارداد ایران و بلژیک.
۲۴۲	قرارداد ایران و اسپانیا.
۲۴۳	مقدمه.
۲۴۵	سفارت میرزا محمدعلی خان شیرازی.
۲۵۰	تجدید روابط و عهدنامه‌ی بازرگانی.
۲۵۲	امتیاز حفاری در شوش.
۲۵۳	عهدنامه‌ی دوستی و بازرگانی.
۲۵۷	فصل چهاردهم: دوره سوم سلطنت قاجاریه.
۲۵۷	جلوس مظفرالدین شاه.
۲۵۹	مسئله‌ی صدارت عظمی.
۲۶۲	خصال مظفرالدین شاه و وضع دربار.
۲۶۴	امتیازات.
۲۶۴	مقدمه.
۲۶۵	الف.
۲۶۵	امتیازاتی که به روس‌ها داده شد.
۲۶۵	راهسازی.

۲۶۶	معادن قراجه‌داغ
۲۶۷	شیلات
۲۶۸	ب
۲۶۸	امتیازی که به فرانسویان داده شد
۲۶۸	کاوش‌های علمی در ایران
۲۶۹	ج
۲۶۹	امتیازات انگلیس‌ها و مسئله‌ی نفت
۲۶۹	تلگراف
۲۷۰	نفت
۲۷۰	سابقه‌ی امتیاز نفت
۲۷۳	تجدید امتیاز معادن
۲۷۴	امتیاز داریسی
۲۸۱	آغاز عملیات و تحصیل سرمایه
۲۸۶	پیشرفت عملیات و شرکت دولت انگلیس
۲۹۰	وام‌های خارجی دولت
۲۹۰	و سفرهای شاه به خارج از کشور
۲۹۰	نخستین وام از انگلستان
۲۹۱	وام اول از روسیه
۲۹۲	سفر اول شاه
۲۹۳	وام دوم از انگلستان
۲۹۴	وام دوم از روسیه
۲۹۵	تعرفه‌ی جدید گمرکی
۲۹۷	سفر سوم شاه به اروپا
۳۰۱	فصل پانزدهم: سازمان‌های کشوری
۳۰۱	رژیم حکومت
۳۱۱	وزارت دربار اعظم
۳۱۴	تشکیلات دولت
۳۱۴	مقدمه

۳۱۶	چگونگی اعطای مناصب
۳۲۰	وزارت امور خارجه
۳۲۵	وزارت مالیه و عواید دولت
۳۲۶	مالیات اراضی مزروعی
۳۲۶	مالیات بر احشام و غنایم
۳۲۶	مالیات بر کسبه
۳۲۶	مالیات معادن
۳۳۴	وزارت علوم و تلگراف و معادن
۳۳۷	وزارت عدلیه‌ی اعظم
۳۴۱	فصل شانزدهم: تمدن ایران در دوره‌ی قاجاریه
۳۴۱	اوضاع اجتماعی
۳۴۱	جامعه
۳۴۶	تربیت و اخلاق عمومی
۳۴۸	معتقدات عمومی
۳۵۰	گروه‌ها و اصناف
۳۵۵	اوضاع اقتصادی
۳۵۵	کشاورزی
۳۵۷	صنایع
۳۵۹	بازرگانی
۳۶۱	واردات و صادرات
۳۶۳	پول و نقش بانک‌ها در اقتصاد ایران
۳۷۰	راه‌ها و وسایل نقلیه
۳۷۲	اوضاع فرهنگی
۳۷۲	مقدمه
۳۷۳	۱- علوم
۳۷۴	علوم اجتماعی
۳۷۷	احوال رجال و تذکره‌ها
۳۸۰	سفر دیلم

۲۸۷	نثرنویسان
۳۹۰	۳- نمایش و موسیقی
۴۰۳	فصل هفدهم: انقلاب آرام و تغییر رژیم سیاسی
۴۰۳	اهمیت و ارزش انقلاب
۴۰۴	علل و عوامل انقلاب
۴۰۴	آثار نویسندگان داخلی
۴۱۰	آثار نویسندگان انگلیسی
۴۱۴	آثار نویسندگان روسی
۴۲۴	جریان انقلاب آرام
۴۲۴	صدارت عین‌الدوله
۴۲۵	نخستین جریان نهضت انقلابی
۴۲۶	میانجی‌گری سفیر عثمانی
۴۲۷	فرمان تأسیس عدالتخانه
۴۲۸	دومین مرحله‌ی نهضت
۴۳۳	مرحله‌ی نهایی انقلاب آرام
۴۳۷	تدارک نظامنامه انتخابات
۴۴۰	قانون اساسی مشروطه
۴۴۳	فصل هیجدهم: سلطنت محمدعلی شاه
۴۴۳	انقلاب بزرگ
۴۴۳	نخستین سال حکومت مشروطه
۴۴۳	جلوس محمدعلی شاه
۴۴۵	فعالیت مجلس
۴۴۸	متمم قانون اساسی
۴۵۵	بازگشت امین‌السلطان اتابک، به ایران
۴۵۵	جنایت روس و انگلیس
۴۶۳	کشته شدن اتابک
۴۶۷	انقلاب بزرگ